

گزیده کلام خلفای راشدین

تألیف :

رشید الدین وطواط

تصمیم :

محمد اسماعیل حنفی بجد

سرشناسه : وطواط ، رشید الدین، ۴۸۰-۵۷۳ ق
 عنوان و نام پدیدآور : گزیده کلام خلفای راشدین/ تالیف رشیدالدین وطواط، تصحیح
 محمد اسماعیل حنفی
 مشخصات نشر : تهران: محراب فکر، ۱۳۹۵
 مشخصات ظاهری : ۱۷۶ص، ۱۴/۵ * ۲۱/۵ س.م.
 شابک : ۷۰۰۰۰ ریال - ۷۷ - ۰۰ - ۲۵۲۰ - ۹۶۴ - ۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : کتابنامه
 موضوع : خلفای راشدین- کلمات قصار
 شناسه افزوده : حنفی، محمد اسماعیل ، ۱۳۲۰ مصحح
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ گ۴/۵/۲۸/۸ BP
 رده بندی دیویی : ۲۹۷/۹۴۶
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۳۰۲۳۲۹

گزیده کلام خلفای راشدین

مؤلف : رشید الدین وطواط
 مصحح : محمد اسماعیل حنفی بجا
 ناشر : انتشارات محراب فکر
 تلفن : ۰۹۱۲۶۲۲۰۶۶۲
 نوبت چاپ : اول
 تیراژ : ۲۰۰۰ جلد
 چاپ و صحافی : گلرو
 شابک : ۷۷-۰-۲۵۲۰-۹۶۴-۹۷۸
 قیمت : ۷۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۵ مقدمه مصحح

۷ زندگی نامه رشید وطواط

دفتر اول:

۹ تحفة الصدق من كلام ابی بكر الصديق (رض)

دفتر دوم:

۴۷ فصل الخطاب من كلام ميراث منير عمر بن الخطاب (رض)

دفتر سوم:

۸۷ انس اللفان من كلام امير المومنين عثمان بن عفان (رض)

دفتر چهارم:

۱۲۵ مطلوب كل طالب من كلام امير المومنين علي بن ابی طالب (رض)

مقدمه مصحح

از گذشته های دور انتخاب گزیده هایی از سخنان بزرگان علم و ادب رواج داشته است مانند پندنامه اردشیر بابکان، پندنامه انوشیروان و سخنان بزرگمهر و امثال آنها ...

در دوره اسلامی هم گزیده هایی از سخنان پیشوایان دین و علمای ادب و اخلاق ترتیب یافت. حتی از احادیث پیامبر (ص) چهل حدیث هایی تحت عنوان اربعینات فراهم آمد. به سبب پندنامه هایی نوشته شد که گزیده هایی از مفاهیم آیات قرآن و احادیث نبوی و کلام بزرگان دین بود و انگیزه پدید آوردن دینداران و علاقه به تربیت نونهالان به فرهنگ و ادب اسلام بود. از جمله رشید الدین و طواط با علاقه ای که به خلفای راشدین داشت گزیده های این چهار یار رسول الله (ص) ترتیب داد و معنی کرد و توضیح داد و سخنان خلفای دوم چه ارم را به شعر فارسی درآورد.

پیش از طواط، گزیده ای از سخنان حضرت علی (ع) است توسط جاحظ ادیب عرب گرد آمده بود و کار وی سرمشقی برای طواط شد که به همان شیوه از سخنان خلفای دیگر گزینه های صد کلمه ای ترتیب دهد. برای آنان که تازه با متون اخلاقی، ادبی و عربی آشنا می شوند به کار آید.

مجموعه حاضر متشکل از چهار عنوان کتاب است: (۱) تحفة المومنین من کلام ابی بکر الصدیق، (۲) فصل الخطاب من کلام امیرالمومنین عمر بن الخطاب، (۳) أنس اللهفان من کلام امیرالمومنین عثمان بن عفان، (۴) مطلوب کل طالب من کلام امیرالمومنین علی بن ابی طالب. که رشید و طواط در هر یک از آنها صد کلمه قصار از سخنان هر یک از خلفای راشدین آورده و به معنی و توضیح آنها پرداخته است. علاوه بر آن، سخنان عمر (رض) و علی (رض) را هم به نظم در آورده است. در این مجموعه هر دفتر دربرگیرنده سخنان یکی از خلفاست.

در آماده سازی این مجموعه دو نسخه خطی مورد استفاده بود: یکی نسخه خطی کتابخانه دانشگاه تهران و دیگری نسخه خطی کتابخانه ملک سعود. یک نسخه چاپ سنگی نشر دانش از صد کلمه حضرت علی (ع) هم در دسترس بود.

در اکثر موارد، دخل و تصرف هایی در کار نسخ یافت می شد، ولی مبنای کار را بر نسخه قدیم تر که همان نسخه کتابخانه دانشگاه تهران است گذاشتم و از نقل موارد زاید خود ری کردم. امیدوارم نسخه های صحیح تری یافت شود تا نقایص چاپ حاضر را برطرف کنم.

از ادب دوستانی که کتاب حاضر را مطالعه می کنند تقاضا می کنم چنانچه در ضمن مطالعه، لغزش و افتدگی یافتند، صحیح را آگاه سازند تا در چاپهای بعدی اصلاح شود.

محمد اسماعیل حنفی

زندگی نامه رشید و طواط

امیر امام رشید الدین سعد الملک محمد بن محمد بن عبدالجلیل عمری کاتب معروف به «خواجه رشید و طواط» از اعقاب عبدالله بن عمر بن الخطاب است که نسب او به یازده واسطه به خلیفه ثانی می رسد، ولادت او در بلخ اتفاق افتاد و او در مدرسه نظامیه همان شهر قسمتی از تحصیلات خود را نزد امام ابوسعید هروی به انجام رسانید و بعد از اتمام تحصیلات خود و کسب مهارت در فارسی و عربی به خوارزم رفت و در اوایل عهد اتسز بن محمد خوارزمشاه به خدمت او پیوست و تا آخر عمر در دستگاه خوارزمشاهان روزگار گذرانی و سپس صاحب دیوانی رسائل داشته و مقرب سلطان بوده است.

تخلص رشید به «وطاط» از بابت کوچکی چته او بود چه و طواط نام مرغی است از جنس پرستو و این خردی چته و هجاء ایجاد بعضی مطایبات گردیده است.

از جمله ... دولتشاه گوید روزی در مجلس اتسز بحث و مناظره ای میان علما در گرفته بود، رشید در آن مجلس حاضر بود، در مناظره و بحث تیززبانی آغاز کرده و دواتی پیش او نهاده بود، اتسز در او نگریست و از روی ظرافت گفت: دوات را بردارید تا معلوم شود از پس دوات کیست که سخن می گوید، رشید در پاسخ برخاست و گفت: المرء باصغریه، قلبه و لسانه. وفات رشید و طواط را در سال های ۶۶۳ و ۵۸۱ نوشته اند.

رشید و طواط با بسیاری از ادبا، نویسندگان و شاعران عهد خود مناسبت و رابطه داشته است که می توان از امام حسن قنّان مروزی، جاراالله زمخشری، خاقانی و ادیب نام برد.

رشید و طواط علاوه بر دیوان شعر دارای آثار متعددی است که از غالب آنها نسخی در دست است. نخست منشآت فارسی اوست. دیگر کتاب معروف فارسی او حدائق السحر فی دقائق الشعر در بدیع و صنایع شعری است. از دیگر آثار اوست: فصل الخطاب من کلام عمر بن الخطاب، تحفة الصدیق الی الصدیق من کلام ابی بکر الصّدّیق، انس اللّهفان من کلام عثمان بن عفان، نثر الآلی من کلام امیر المؤمنین علی، که هر یک از کلمات آن

حضرت را به نثر فارسی در آورده و در دو بیت فارسی منظوم ساخته، و به «صد کلمه» یا مطلوب کل طالب من کلام علی بن ابیطالب نیز موسوم است و چند بار به طبع رسیده. مجموعه رسائل عربی که در سال ۱۳۱۵ هجری قمری در دو مجلد در مصر طبع شده است منظومه ای در عروض فارسی که شامل شانزده بحر از بحور عروضی معمول شاعران پارسی گوی است.

یواز شعر فارسی او هفت هزار بیت دارد. اشعار وی در کمال استحکام است و در ایراد صنایع سخنان لفظی مهارت دارد. (صفا ۱۳۲۹- ج ۲ صص ۸ تا ۶- ۶۲۳) نقل به اختصار و طوطا از سخنان خاندان راشدین مجموعه های صد کلمه ای ترتیب داده است که نفرتین کلمات این سخنان است. کلمات معمولاً به فارسی ترجمه شده است و توضیحی مختصر بر آنها آمده است تا برای همگان خواندن و فهمیدن آن آسان باشد. در مشهد سخنان حضرت علی تحت عنوان صد کلمه نشر دانش سالها پیش چاپ کرده است، سخنان دیگر خلفا تاکنون ندیده ام که چاپ شده باشد، به همین جهت با نسخه برداری از آنچه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران وجود دارد نسخه ای که در کتابخانه ملک سعود نگهداری می شود کپی هایی تهیه کردم و به مدینه آنجا برداختم.

سخنان خلفای اول و سوم فقط ترجمه دارد، اما کلمات خلفای دوم و چهارم علاوه بر معنی، دو بیت هم معنای منظوم آن سخنان را در بر می گیرد، که در متون گذشته دیده های متقدم مانند مجمع الامثال میدانی، عقد الفرید، نهج البلاغه هم بعضی از این کلمات آمده است. انتخاب این کلمات که بیشتر جنبه پند و اندرز دارد برای دانش آموزان، دانشجویان و به طور کلی برای مبتدیان که بخواهند با ادبیات عرب آشنا شوند سودمند است اشعار ترجمه کلمات را خود شاعر نظم نامیده است که از آنها انتظار زیبایی های شاعرانه نباید داشت. مجموعه حاضر شامل چهار دفتر است هر دفتر به ترتیب به یکی از خلفای راشدین منسوب است.